

nium: & tamen si fiat, matrimonium verum contractum est, quamvis contrahens peccet; sicut si aliquis consecraret post comestionem, peccaret, contra statutum Ecclesiae faciens; nihilominus verum sacramentum perficeret: quia jejunium consecrantis non est de necessitate sacramenti.

Ad octavum dicendum, quod impedimenta quibus aliquod bonum per accidens impeditur, sunt infinita, sicut & omnes causae per accidens; sed causae corrumpentes aliquod bonum per se, sunt determinatae, sicut & causae constituentes: quia causae constructionis, & destructionis sunt alicujus rei oppositae, vel eadem contrario modo sumptae.

Ad nonum dicendum, quod conditiones particularium personarum in singulari sunt infinitae, sed in generali possunt reduci ad certum numerum; sicut in medicina patet, & in omnibus artibus operativis, quae particularium, in quibus est actus, conditiones considerant.

ARTICULUS II.

Utrum frigiditas matrimonium contrahendum impediatur.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod frigiditas matrimonium contrahendum non impediatur. Copula enim carnalis non est de essentia matrimonii: quia perfectiora sunt matrimonia pari voto continentium, ut supra dist. xxvi. dictum est. Sed frigiditas nihil tollit de matrimonio nisi carnalem copulam. Ergo non est impedimentum dirimens contractum matrimonium.

2. Præterea. Sicut nimia frigiditas impedit carnalem copulam, ira & nimia caliditas, quae hominem exsiccat. Sed caliditas non ponitur matrimonii impedimentum. Ergo nec frigiditas poni debet.

3. Præterea. Omnes vetuli sunt frigidi. Sed vetuli possunt matrimonium contrahere. Ergo frigiditas non impedit matrimonium.

4. Præterea. Si scit mulier virum esse frigidum, quando cum eo contrahit, verum est matrimonium. Ergo frigiditas, quantum est de se, matrimonium non impedit.

5. Præterea. Contingit in aliquo esse siccitatem sufficienter moventem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta, non autem cum aliqua virgine: quia cito calidum evaporat ratione suae debilitatis, ut ad corrumpendum virginem non sufficiat. Et similiter in aliquo est sufficiens caliditas movens ad pulchram, quae magis concupiscentiam inflamat, quae non sufficienter movet ad turpem. Ergo videtur quod frigiditas etsi impediatur respectu unius, non tamen simpliciter.

6. Præterea. Muller universaliter est frigidior viro. Sed mulieres non impediuntur à matrimonio. Ergo nec viri frigidi.

Sed contra est quod dicitur extra de frigidis, & maleficiis, cap. *Quod sedem: Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio; sic qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.* Tales autem sunt frigidi. Ergo &c.

Præterea. Nullus potest se obligare ad impossibile. Sed in matrimonio homo se obligat ad carnalem copulam, quia ad hoc dat alteri sui corporis potestatem. Ergo frigidus, qui non potest carnaliter copulari, non potest matrimonium contrahere.

(1) Forte vigorem. (2) Al. talis. (3) Al. tamen.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod in matrimonio est contractus quidam, quo unus alteri obligatur ad debitum carnale solvendum: unde sicut in aliis contractibus non est conveniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc quod non potest dare, vel facere; ita non est conveniens matrimonii contractus, si fiat ab aliquo qui debitum carnale solvere non potest: & hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi nomine generali, quae quidem potest esse vel ex causa intrinseca & naturali, vel ex causa extrinseca accidentali, sicut per maleficium, de qua post dicetur. Si autem sit ex causa naturali, hoc potest esse dupliciter: quia vel est temporalis, cui potest subveniri beneficio medicinae, vel processu ætatis; & tunc non solvit matrimonium: vel est perpetua, & tunc solvit matrimonium; ita quod ille ex cuius parte allegatur impedimentum, perpetuo maneat absque spe conjugii, alius nubat cui vult in Domino. Ad hoc autem cognoscendum, utrum sit impedimentum perpetuum, vel non perpetuum, Ecclesia tempus determinatum adhibuit, in quo huius rei posset esse experimentum, scilicet triennium; ita quod si post triennium, in quo fideliter ex utraque parte dederunt operam carnali copulae implendae, invenitur matrimonium non esse consummatum, iudicio Ecclesiae dissolvitur. Tamen in hoc Ecclesia quandoque errat: quia per triennium quandoque non sufficienter potest experiri perpetuitas impotentiae. Unde si Ecclesia se deceptam inveniat per hoc quod ille in quo erat impedimentum, invenitur carnalem copulam cum eadem, vel alia perfecisse, reintegrat præcedens matrimonium, & dirimit secundum, quamvis de eius licentia sit factum.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis actus carnalis copulae non sit de essentia matrimonii, tamen potentia ad hoc est de essentia eius: quia per matrimonium datur utrique conjugum potestas in corpore alterius respectu carnalis copulae.

Ad secundum dicendum, quod caliditas superflua vix potest esse impedimentum perpetuum. Si tamen inveniretur quod per triennium impediret carnalem copulam, iudicaretur perpetuum. Tamen quia frigiditas magis, & frequentius impedit (tollit enim non solum commixtionem seminum, sed etiam (1) rigorem membrorum, quo fit conjunctio corporum) ideo frigiditas magis hic ponitur impedimentum quam caliditas, cum omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducat.

Ad tertium dicendum, quod vetuli quamvis quandoque non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam: & ideo conceditur eis matrimonium; secundum quod est in remedium, quamvis non competat eis, secundum quod est in officium naturae.

Ad quartum dicendum, quod in quolibet contractu hoc universaliter tenetur, quod ille qui est impotens ad solvendum aliquid, non reputatur idoneus ad contractum illum quo se obligat ad eius solutionem. Tamen impotens potest esse tripliciter. Uno modo quia non potest solvere de jure; & sic talis impotentia omnibus modis facit contractum esse nullum, sive sciat ille cum quo facit (2) talem contractum hanc impotentiam, sive non. Alio modo quia non sit solvendo de facto: (3) & tunc si sciat ille cum quo

QUAESTIO I. 119

quo contrahit, hanc impotentiam, & nihilominus contrahit, ostenditur quod alium finem ex contractu quaerit, & ideo contractus stat; si autem nescit, tunc contractus nullus est. Et ideo frigiditas, quae causat talem impotentiam, ut homo non possit de facto solvere debitum, & conditio servitutis per quam homo non potest de facto libere reddere, impediunt matrimonium, quando alter conjugum ignorat hoc quod alius non potest reddere debitum. Impedimentum autem per quod aliquis non potest de jure reddere debitum, ut consanguinitas, annullat contractum matrimonium, sive sciat alter, sive non: & propter hoc Magister ponit quod hæc duo faciunt personas (4) omnino illegitimas.

Ad quintum dicendum, quod non potest esse perpetuum impedimentum naturale in viro respectu unius personae, & non respectu alterius. Sed si non possit implere carnalem actum cum virgine, & possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento posset claustra pudoris frangere, & ei conjugii. Nec esset hoc contra matrimonium, quia non fieret ad delectationem, sed ad medicamentum. Abominatio autem mulieris non est causa naturalis, sed accidentaliter extrinseca: & ideo de ea idem est iudicium quod de maleficio, de quo post dicetur.

Ad sextum dicendum, quod mas est agens in generatione, sed femina est patiens: & ideo major caliditas requiritur in viro ad opus generationis quam in muliere: unde frigiditas, quae facit virum impotentem, non faceret mulierem impotentem. Sed in muliere potest esse impedimentum naturale ex causa alia, scilicet arctatione; & tunc idem est iudicium de arctatione mulieris, & de frigiditate viri.

ARTICULUS III.

Utrum maleficium possit matrimonium impedire.

1. **A**D tertium sic proceditur. Videtur quod maleficium non possit matrimonium impedire. Huiusmodi enim maleficia fiunt operatione daemonum. Sed daemones non habent potestatem impediendi matrimonii actum magis quam alios corporales actus, quos impedire non possunt: quia sic totum mundum perverterent, si comestionem, (5) & gressum & alia huiusmodi impedirent. Ergo per maleficia non potest impediri matrimonium.

2. Præterea. Opus Dei est fortius quam opus diaboli. Sed maleficium est opus diaboli. Ergo non potest impedire matrimonium, quod est opus Dei.

3. Præterea. Nullum impedimentum dirimit contractum matrimonii, nisi sit perpetuum. Sed maleficium non potest esse impedimentum perpetuum: quia cum diabolus non habeat potestatem nisi super peccatores, expulso peccato tollitur maleficium; vel etiam per aliud maleficium, vel per exorcismos Ecclesiae, qui sunt ordinati ad reprimendam vim demonum. Ergo maleficium non potest impedire matrimonium.

4. Præterea. Carnalis copula non potest impediri, nisi impediatur potentia generandi, quae est principium ejus. Sed unius viri potentia generativa se habet ad omnes mulieres aequaliter. Ergo per maleficium non potest esse impedimentum respectu unius viri, nisi sit respectu omnium.

(4) Al. non omnino. (5) Al. & egressum. (6) Nicolai: Si per sortiarias, vel maleficas, occulto, sed numquam injusto Dei iudicio permittente, & diabolo preparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eveniunt, ut puram confessionem faciant, &c.

Sed contra est quod dicitur in Decret. xxxiii. q. i. cap. v. *Si (6) per sortiarias, vel maleficas: & infra: Si sanari non potuerint, separari valebunt.*

Præterea. Potestas daemonis est major quam hominis. Job xl. 24. *Non est potestas super terram quae comparetur ei.* Sed opere humano potest aliquis fieri impotens ad carnalem copulam per aliquam potestatem, vel castraturam; & ex hoc matrimonium impeditur. Ergo multo fortius hoc virtute daemonis fieri potest.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod maleficium nihil erat in mundo, nisi in aestimatione hominum, qui effectus naturales quorum causae sunt occultae, maleficis imputabant. Sed hoc est contra auctoritates Sanctorum, qui dicunt, quod daemones habent potestatem supra corpora, & supra imaginationem hominum, quando à Deo permittuntur: unde per eos malefici signa aliqua facere possunt. Procedit autem hæc opinio ex radice infidelitatis, sive incredulitatis: quia non credunt esse daemones nisi in aestimatione vulgi tantum, ut terrores quos homo sibi ipsi facit ex sua aestimatione, imputet daemones; & quia etiam ea imaginatione vehementi aliqua figuræ apparent in sensu tales quales homo cogitat, & tunc creduntur daemones videri. Sed hæc vera fides repudiatur, per quam Angelos de caelo cecidisse, & daemones esse credimus; & ex subtilitate suae naturae multa posse quae nos non possumus: & ideo illi qui eos ad talia faciendâ inducunt, malefici vocantur.

Et ideo dixerunt alii, quod per maleficia præstari potest impedimentum carnali copulae; sed nullum tale est perpetuum: unde non dirimit matrimonium contractum; & dicunt, jura quae hoc dicebant, esse revocata. Sed hoc est contra experimentum, & contra nova jura, quae antiquis concordant.

Et ideo distinguendum est: quia impotentia coeundi ex maleficio aut est perpetua, & tunc matrimonium dirimit; aut non est perpetua, & tunc non dirimit. Et ad hoc experiendum eodem modo Ecclesia tempus præfixit, triennium scilicet, sicut de frigiditate dictum est. Tamen hæc est differentia inter maleficium & frigiditatem: quia qui est impotens ex frigiditate, sicut est impotens ad unam, ita ad aliam; & ideo quando matrimonium dirimitur, non datur ei licentia ut alteri conjugatur: sed ex maleficio homo potest esse impotens ad unam, & non ad aliam; & ideo quando iudicio Ecclesiae matrimonium dirimitur, utrique datur licentia quod alteram copulam quaerat.

Ad primum ergo dicendum, quod quia corruptio peccati prima, per quam homo servus est factus diaboli, in nos per actum generantem devenit, ideo malefici potestas permittitur diabolo à Deo in hoc actu magis quam in aliis; sicut in serpentibus magis ostenditur virtus maleficiorum, ut dicitur, quam in aliis animalibus, quia per serpentem diabolus mulierem tentavit.

Ad secundum dicendum, quod opus Dei potest opere diaboli impediri divina permissione; non quod diabolus Deo sit fortior, ut per violentiam opera ejus destruat.

Ad tertium dicendum, quod maleficium est ira perpetuum quod non potest habere remedium humano opere; quamvis Deus posset remedium præstare

(4) Al. non omnino. (5) Al. & egressum. (6) Nicolai: Si per sortiarias, vel maleficas, occulto, sed numquam injusto Dei iudicio permittente, & diabolo preparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eveniunt, ut puram confessionem faciant, &c.

dæmonem cogendo vel etiam dæmon desistendo. Non enim oportet semper ut id quod per maleficium factum est, possit per maleficium aliud destrui, ut ipsi malefici confitentur: & tamen si posset per maleficium remedium adhiberi, nihilominus perpetuum reputatur: quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficia invocare. Similiter non oportet quod si propter peccatum aliquod data est diabolo potestas in aliquem, cessante peccato cesset potestas: quia pœna interdum remanet culpa transeunte. Similiter etiam exorcismi Ecclesiæ non valent ad reprimendum dæmones semper quantum ad omnes molestias corporales, iudicio divino hoc exigente; semper tamen valent contra illas infestationes dæmonum contra quas principaliter instituta sunt.

Ad quartum dicendum, quod maleficium quandoque potest præstare impedimentum ad omnes, quandoque ad unam tantum: quia diabolus voluntaria causa est non ex necessitate naturæ agens. Et præterea impedimentum malefici potest esse ex impressione dæmonis in imaginatione hominis, ex qua tollitur viro concupiscentia movens ad talem mulierem, & non ad aliam.

ARTICULUS IV.

Utrum furia impediat matrimonium.

1. **A**D quartum sic proceditur. Videtur quod furia non impediat matrimonium. Matrimonium enim spirituale, quod in baptismo contrahitur, est dignius quam carnale. Sed furiosi possunt baptizari. Ergo & matrimonium contrahere.

2. Præterea. Frigiditas impedit matrimonium, in quantum impedit carnalem copulam, (1) quæ non impeditur per furiam. Ergo nec matrimonium.

3. Præterea. Matrimonium non dirimitur nisi per aliquod impedimentum perpetuum. Sed de furia non potest sciri quod sit impedimentum perpetuum. Ergo non dirimit matrimonium.

4. Præterea. In versibus prædictis sufficienter continentur impedimenta dirimentia matrimonium. Sed ibi non fit mentio de furia. Ergo &c.

Sed contra. Plus tollit rationis usum furia quam error. Sed error impedit matrimonium. Ergo & furia.

Præterea. Furiosi non sunt idonei ad aliquem contractum faciendum. Sed matrimonium est contractus quidam. Ergo &c.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod furia aut præcedit matrimonium, aut sequitur. Si sequitur, nullo modo dirimit matrimonium. Si autem præcedit, aut furiosus habet lucida intervalla, aut non. Si habet, tunc quamvis dum est in illo intervallo non sit tutum quod matrimonium contrahat, quia nescit prolem educare; tamen si contrahit, matrimonium est. Si autem non habet, vel si quando non habet, contrahit; tunc quia non potest esse consensus ubi deest rationis usus, non erit verum matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quod usus rationis non exigitur ad baptismum quasi causa ipsius, sicut exigitur ad matrimonium: & ideo non est similis ratio. Tamen de baptismo furiosorum supra dist. vi. dictum est.

Ad secundum dicendum, quod furia impedit ma-

(1) Nicolai: Sed carnalis copula non impeditur.

rimonium ratione causæ suæ, quæ est consensus, quamvis non ratione actus, ut frigiditas. Sed tamen simul cum frigiditate Magister determinat, quia utrumque est quidam naturæ defectus.

Ad tertium dicendum, quod momentaneum impedimentum, quod causam matrimonii, scilicet consensus, impedit, matrimonium totaliter tollit. Sed impedimentum quod impedit actum, oportet esse perpetuum ad hoc quod matrimonium tollat.

Ad quartum dicendum, quod hoc impedimentum reducitur ad errorem: quia utrobique defectus consensus ex parte rationis est.

ARTICULUS V.

Utrum incestus quo quis cognoscit sororem uxoris suæ, matrimonium dirimat.

1. **A**D quintum sic proceditur. Videtur quod incestus quo quis cognoscit sororem uxoris suæ matrimonium non dirimat. Quia mulier non debet puniri pro peccato viri. Sed puniretur, si matrimonium solveretur. Ergo &c.

2. Præterea. Plus peccat qui propriam consanguineam cognoscit, quam qui cognoscit consanguineam uxoris. Sed primum peccatum non impedit matrimonium. Ergo nec secundum.

3. Præterea. Si in pœnam peccati hoc infligitur, videtur, etiam si mortua uxore cum alia contrahat incestuosus, quod separari debeant; quod non est verum.

4. Præterea. Hoc etiam impedimentum non connumeratur inter alia supra enumerata. Ergo non dirimit contractum matrimonium.

Sed contra, quia per hoc quod cognoscit sororem uxoris, contrahitur affinitas ad uxorem. Sed affinitas dirimit matrimonium contractum. Ergo & incestus prædictus.

Præterea. In quo quis peccat, in hoc punitur. Sed talis peccat contra matrimonium. Ergo debet puniri, ut matrimonio privetur.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod si aliquis cognoscit sororem, aut aliam consanguineam uxoris suæ ante matrimonium contractum, etiam post sponsalia, oportet matrimonium separari ratione affinitatis contractæ. Si autem post matrimonium contractum, & consummatum, non debet totaliter separari matrimonium; sed vir amittit jus petendi debitum, nec potest petere sine peccato; sed tamen debet reddere petenti, quia uxor non debet puniri de peccato viri. Sed post mortem uxoris debet omnino manere absque spe conjugii, nisi cum eo dispensetur propter fragilitatem suam, cui timetur de illicito coitu. Si tamen præter dispensationem contrahat, peccat contra statutum Ecclesiæ faciens; non tamen propter hoc matrimonium separandum est.

Et per hoc patet solutio ad objecta: quia incestus ponitur matrimonii impedimentum non tam ratione culpæ, quam ratione affinitatis quam causat: & ideo etiam non connumeratur aliis impedimentis, sed in impedimento affinitatis includitur.

EXPOSITIO TEXTUS.

MAncant uterque innupti. Hoc intelligitur quando ex utroque impedimentum allegatur: alias illtantum innuptus manere debet ex cuius parte impedimentum proponitur.

Quod si mulier causetur, & dicat: Volo esse mater, & filios procreare &c. Videtur ex hoc quod ratione sterilitatis matrimonium solvi possit. Et dicendum, quod non: quia in sterilibus etsi matrimonium non habeat intentum suum, secundum quod est in officium naturæ, habet tamen secundum quod est in remedium per carnalem copulam: unde ponitur hic procreatio filiorum pro carnali copula, quam mulieres verecundantur expetere.

Septima manu propinquorum juret quod nunquam carnaliter convenerint. Divortium hoc modo fieri debet. Cum impotentia coeundi allegatur, si uterque confiteatur, scilicet vir, & uxor, (1) vel si est evidens impedimentum, ut in eunuchis, possunt statim separari. Si autem non est evidens, præcipiendum est eis ut adhuc cohabitent bona fide carnali copulæ operam dantes. Quod si usque ad triennium fieri nequit, tunc jurabit uterque quod bona fide operam dantes, carnaliter conjungi non potuerunt: & ut divortium non de facili celebretur, requiritur quod septem de propinquis, qui melius de hoc possunt per signa probabilia scire veritatem, jurent quod credant eos verum dixisse.

Perjurii (2) crimine rei teneantur; idest eorum testimonium ita pro nihilo computatur ac si perjurii essent; non tamen culpam (3) aut infamiam perjurii incurrunt, si eos verum dicere credebant.

Sed si vir asserit se debitum reddidisse uxori, & illa

DISTINCTIO XXXV.

Eodem jure utitur vir, & mulier.

HOC etiam notandum est, quod cum Dominus concedat viro uxorem dimitti causa fornicationis, eadem licentia non tollitur fœminis. Unde Hieronymus, epist. xxx. ad Oceanum, seu in epitaph. Fabiolæ: „Præcepit Dominus uxorem non dimitti, excepta causa fornicationis; & si dimissa fuerit, manere innuptam. Quidquid viris præcipitur, hoc consequenter redundat ad fœminas. Non enim adultera uxor dimittenda est, & vir mœchus tenendus.“ Item ibidem: „Apud nos quod non licet fœminis, æque non licet viris, & eadem servitas pari conditione censetur.“ Ex his ostenditur, quod mulier potest super fornicatione virum convenire, ut vir mulierem. Unde Innocentius Papa: (a) „Christiani religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat; sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant; viri autem liberius uxores suas adulteras apud sacerdotes deferre consueverunt: & ideo mulieribus prodito earum crimine negatur communitio; virorum autem latente commisso, non facile quisquam ex suspicionibus arcetur; qui tamen submovebitur, si ejus flagitium detegatur.

Quod fornicariam nequit dimittere vir, nisi ipse (4) expers fuerit, & è converso.

SI vero quæritur, an adulter adulteram possit dimittere causa fornicationis; dicimus, quia nequit adultera uxor dimitti a viro, nisi & ipse expers fornicationis existat, & è converso. Unde Augustinus Lib. I. de sermone Domini in monte, cap. xxviii. „Nihil iniquius est quam causa fornicationis dimittere uxorem, si & ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud, Rom. 11. 1. In quo alterum iudicas, teipsum condemnas. Quapropter quisquis fornicationis causa vult abicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus, quod similiter & de fœmina dixerim.“ Idem: (b) „Indignantur mariti, si audiant adulteros viros pendere similes adulteris fœminis pœnas, cum tanto gravius eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas.“ Ex his apparet quod adulter adulteram dimittere non valet, & non è converso.

In IV. Sent. Tom. V.

(1) Al. dicit vel. (2) Al. Perjurii enim crimen &c. (3) Al. ante. (4) Addit Nicolai fornicationis. Ex Edit. P. NICOLAI. (a) Epist. 111. cap. 1v. (b) Lib. II. de adulterinis conjugii cap. viii.